

From Yugoslav Archival Terminology
to Contemporary Croatian Archival Terminology

Correct use of language is a prerequisite for any profession, therefore this paper analyses some ambiguous terms specific to the archival profession. When analysing the presented examples, we used standard language normative manuals (dictionaries, grammars, orthographies) and language advisory manuals, and all examples were additionally verified in the Archival Dictionary – Croatian-English / English-Croatian, a more recent addition to archival terminology, which is also in line with the solutions we propose in the paper. Most of the terms analysed have been used in the archival profession since the Dictionary of Archival Terminology of Yugoslavia from 1972, and are not in accordance with the norm of the Croatian standard language. In the aforementioned Dictionary, Croatian and Serbian lexemes are almost equal, and the only obvious difference is in the script (the use of Cyrillic for Serbian, and Latin for Croatian terminology). In addition, special emphasis is on the process of linguistic borrowing, i.e., on the too easy and too frequent adoption of foreign words, even if an appropriate replacement can be found in Croatian, which in the long term distorts a good feel for the Croatian language among native speakers. The aim of this paper, in which selected examples from the field of archival activities are analysed, is to show that some of the widely adopted terms are obsolete, inherited, and established in practice by inertia, and should be replaced with more correct, simpler, more logical and more functional ones.

Keywords: Croatian language, archival/archivistic terms

SUFIKSI -IĆ, -AČ U SLENGU

Lidija Bogović, Sanja Vulić

Uvod

 oznato je da je sleng oblik neformalne govorne komunikacije koji se koristi unutar određene društvene zajednice definirane geografskim prostorom ili dobi govornika. Ponekad je riječ o potrebi isticanja pripadnosti nekoj društvenoj skupini. S jezikoslovnoga je gledišta sleng posebice zanimljiv u tvorbi riječi jer ga karakterizira spontana i domišljata tvorba novih riječi od koji neke ostaju dijelom neformalnoga govora duže vrijeme, a neke su u kraćem razdoblju vrlo popularne, ali nisu dugoga vijeka. Zbog toga je sleng podložan brzim promjenama. Premda je dijelom neformalnoga jezika, zbog svoje popularnosti može utjecati na normirani književni jezik, pogotovu u govoru mlađih naraštaja.

Različiti su tvorbeni načini koji sudjeluju u tvorbi žargonizama. Najčešći su skraćivanje i izvođenje sufiksalsnom tvorbom od skraćene osnove. Ti se postupci ističu kao najplodniji zbog ekonomičnosti, kreativnosti i brzine neformalne govorne komunikacije. Skraćivanje omogućuje govornicima brže i jednostavnije izraze, a

kratke i sažete riječi praktičnije su u toj vrsti komunikacije. Dobro je poznato da je sufiksalna tvorba najčešći način izvođenja pri tvorbi leksika u hrvatskom, ali i u svim slavenskim jezicima (Babić, 2002.: 17.). Sleng slijedi taj uzus.

Pri tvorbi novih riječi u slengu upravo su sufiksi glavni nositelji stilske obilježenosti novotvorenica (odmilica, humorističnih i ironičnih riječi ili pak pogrdnica). Služenjem postojećim tvorbenim obrascima, skraćivanjem poznatih izraza ili dodavanjem književnojezičnih sufikasa olakšava se prepoznavanje i razumijevanje tvorbeno motiviranih riječi u slengu.

U novije vrijeme u slengu se sve više tvore nove riječi od posuđenih osnova, posebice osnova riječi iz engleskoga jezika, prilagođavaju se fonološkomu i morfološkomu sustavu hrvatskoga književnoga jezika. Agresivno nametanje engleskoga jezika prisutno je na svim jezičnim razinama, pogotovu unutar slenga.

Zbog sve veće zastupljenosti u neformalnom govoru sleng je već sredinom 20. stoljeća bio zanimljiv jezikoslovcima. Tako npr. Josip Hamm u svom članku Dvije-tri o govoru zagrebačkih srednjoškolaca, navodi primjere iz godine 1939. – 1940. i njihova obilježja. Antun Šoljan i Ivan Slamnig (1955.: 83.) objavljuju rad O šatrovačkom, u kojem taj idiom opisuju kao „jezik kolokvijalnog tipa“ koji nije na razini književnoga jezika. S gledišta tvorbe riječi tom jezičnom fenomenu pristupa Mladen Kuzmanović (1970.: 129.) u svom radu Kreativnost žargonske tvorbe. Krunoslav Pranić (1973.: 40.) upozorava na štetnosti slenga, prije svega zbog osiromašivanja jezika i razaranja jezičnoga sustava. O tom piše u radu Žargon – razaranje ili bogaćenje jezika. Na samom kraju 20. stoljeća, Milvia Gulešić (2000.: 69.), u radu Argotizmi u govoru riječke mladeži, proučava „tajni“ dio žargonizama koji se rabi u govoru mlade populacije na riječkom području.

Godine 2001. Tomislav Sabljak objavljuje Rječnik hrvatskoga žargona, dvadeset godina nakon što mu je objavljen Rječnik šatrovačkog govora (1981.). U novijem izdanju rječnika Sabljak (2001.: XXI) navodi:

„Kada je prije točno dvadeset godina izašao *Rječnik šatrovačkog govora*, samo nekoliko mjeseca nakon što je knjiga otišla u knjižare, imao sam već pedesetak novih riječi iz različitih urbanih skupina.“

Ta činjenica najbolje svjedoči o brzini nastanka novih riječi, ali i često brzom nestajanju iz uporabe. Toga je mišljenja i Vesna Muhvić-Dimanovski (2002.: 75.) koja u radu Žargonizmi u dvojezičnom rječniku ističe:

„Žargonizmi su dio leksika koji je vjerojatno najviše podložan brzim promjenama odnosno mnogo brže prestaje biti aktualan u jezičnoj uporabi od drugih leksičkih elemenata.“

Poslije se veći broj autora više ili manje opširno posvetio toj temi, među njima izdvajamo Nedu Pintarić (2010.: 89.) koja klasificira nazive *žargon*, *slang*, *argo*, *šatra* i *govor* te ih uspoređuje s razgovornim jezikom. Anton Halonja i Milica Mihaljević u radu Od računalnoga žargona do računalnoga nazivlja (2012.), na temelju opsež-

noga korpusa uočavaju problem pri stvaranju normiranoga hrvatskoga računalnoga nazivlja. Smatraju i da je potreban rječnik toga nazivlja pa su stoga već prije objavili Nacrt za rječnik hrvatskoga računalnog žargona.

U ovom radu usredotočit ćemo se poglavito na tvorbeno motivirane riječi u slengu koje su izvedene sufiksima -ić i -ač.

Sufiks -ić

Sufiks -ić nedvojbeno je jedan od plodnijih sufikasa pri tvorbi riječi u književnom jeziku, a tako je i u slengu. Međutim, posebnost sufiksane tvorbe riječi u slengu općenito, pa tako i tvorbe sufiksom -ić, ogleda se u činjenici što je redovito riječ o tvorbi od skraćene osnove, a tako dobivena izvedenica ima isto značenje kao riječ od koje je izvedena. Pritom se najčešće radi o osnovi posuđenica koje se kraćenjem svode na jedan slog. Takav tvorbeni obrazac s jedne je strane pokazatelj spontane težnje za uklapanjem posuđenica u hrvatski tvorbeni sustav, ali je istodobno i pokazatelj jezičnoga osiromašivanja i pojednostavljenja.

Skraćena osnova imenice muškoga roda stranoga podrijetla + sufiks -ić = imenica muškoga roda istoga značenja. U zagrebačkom slengu starijih naraštaja, ali i općenito u sjevernoj Hrvatskoj, vrlo je često skraćena osnova bila germanizam ili je složenica barem djelomice bila grčkoga ili latinskoga podrijetla. Iz zagrebačkoga su se slenga neke od tih izvedenica proširile i u sleng drugih hrvatskih gradova. U novije vrijeme u izvedenicama u slengu prevladavaju osnove posuđenica iz engleskoga jezika. Na taj način nastaju mješovite izvedenice s osnovom posuđenice i domaćim sufiksom. Riječ je o jednom od najplodnijih tvorbenih obrazaca u slengu različitih naraštaja, počevši od posljednjih desetljeća druge polovice 20. stoljeća do najnovijega vremena.

Starije izvedenice¹ nastale po navedenom tvorbenom obrascu vrlo često pripadaju semantičkoj skupini 'stvar' (u najširem smislu), npr. *kazić* (< kazetofon), *dezić* (< dezodorans), *kalić* (< kalorifer), *hanzić* (< hanzaplast, tj. *Hansaplast*) 'vrsta flastera', *luftić* (< luftmadrac, prema njem. *Luftmatratze*) 'zračni madrac', *badić* (< badekostim, prema njem. *Badekostüm*) 'kupaći kostim', *hambić* (< hamburger 'jelo' < njem. grad Hamburg). Među starije izvedenice engleskoga podrijetla pripada npr. *flomić* (< flomaster, prema engl. *flow-master*). Snažnim razvojem elektroničkih uređaja pojavile su se nove izvedenice po tom tvorbenom obrascu, kao npr. *kompic* (< *kompjutor*, prema engl. *computer*) 'računalo'.

Dio tako nastalih izvedenica pripada semantičkoj skupini 'muška osoba'. Među starije izvedenice pripadaju npr. *penzić* (< *penzioner*) 'umirovljenik', *psihić* (< *psihijatar*), *profić* (< profesionalac), *narkić* (< *narkoman*), *dermić* (< dermatolog), uključujući i one od osnova arapskoga podrijetla kao npr. *alkić* (< *alkoholičar*) te

¹ Riječ je o izvedenicama uglavnom nastalim u prvom dijelu druge polovice 20. stoljeća.

iz francuskoga jezika, npr. *kompic* (< kompanjon, prema franc. *compagnon*) ‘član istoga društva’ ili ‘suradnik’. Taj tvorbeni obrazac u navedenoj semantičkoj skupini postupno postaje slabije plodan. Navedeni primjeri pokazuju i nastanak tvorbenih homografa *kõmpic* i *kõmpic* koji pripadaju potpuno drukčijim semantičkim skupinama.

Skraćena osnova hrvatske imenice muškoga roda + sufiks -ić = imenica muškoga roda istoga značenja. Razmjerno noviji primjer izvedenice nastale na taj način jest imenica *nogić* (< nogomet). To je izvedenica od prvoga (imeničkoga) dijela te složene osnove. Pripada semantičkoj skupini apstraktnih imenica (npr. *Hoćemo li popodne na nogić?*). Riječ je o slabije plodnom tvorbenom obrascu.

Skraćena osnova pridjeva muškoga roda stranoga podrijetla (koji je obično prvi dio dvočlanoga naziva) + sufiks -ić = imenica muškoga roda istoga značenja. Te imenice pripadaju semantičkoj skupini izvedenica s apstraktnim ili mjesnim značenjem. Starija je izvedenica nastala na taj način npr. *krimić* (< kriminalistički roman). U dvjema se fonološkim inačicama pojavljuje razmjerno novija izvedenica *Megić* / *Mekić*. Inačica *Megić* (< Megdonalds, prema engl. *McDonalds*) slijedi izgovor s hrvatskim jednačenjem po zvučnosti, dok je inačica *Mekić* (< Mek, prema engl. *Mc*) više pod utjecajem engleskoga jezika.

Prvi dio dvočlane cjelovite posuđenice + sufiks -ić = imenica muškoga roda istoga značenja. Među starije izvedenice po tom tvorbenom obrascu pripada *kafić* (kafe bar < *caffè bar*), a u semantičkoj je skupini imenica s mjesnim značenjem. Među izvedenicama po tom obrascu koje je počeo rabiti naraštaj rođen tijekom posljednjih dvaju desetljeća 20. stoljeća je *legić* (lego kocka). U novije je vrijeme taj tvorbeni obrazac također plodan, ali pojavljuju se izvedenice koje su nastale na temelju preuzetoga engleskoga dvočlanoga naziva, npr. *bestić* (< best friend, prema engl. *best friend*) ‘najbolji prijatelj’. Navedeni primjer izvedenice pripada semantičkoj skupini: muška osoba.

Posuđena imenica muškoga roda + sufiks -ić = imenica muškoga roda s deminutivnim značenjem. Valja napomenuti da jedna od značajki slenga, osobito u novije vrijeme (s pojačanom komunikacijom elektroničkim uređajima) jest preuzimanje cjelovitih riječi iz engleskoga jezika koje se prilagođavaju hrvatskomu fonološkomu sustavu, npr. *smajlić* (prema engl. *smile* ‘smiješak’). Na taj se način obično izvode umanjnice ili riječi s nijansama deminutivnoga značenja.

Osnova odnosnoga pridjeva muškoga roda koji je prvi dio toponima + sufiks -ić = toponim muškoga roda istoga značenja. U slengu je tvorba sufiksom -ić zastupljena i u onomastici. U Zagrebu je takav primjer *Langić* (< Langov trg).

Strana tvorbeni osnova pridjeva + sufiks -ić = imenica muškoga roda koja označuje mušku osobu. Tako je tvorena imenica *duplić* (< dupli ‘dvostruk’) u značenju ‘blizanac’.

Skraćena strana tvorbeni osnova pridjeva + sufiks -ić = pridjev muškoga roda (koji se eventualno može smatrati poimeničnim pridjevom muškoga roda).

Primjer je takve izvedenice je *simpić* (< simpatičan). Premda ima imenički sufiks, rabi se u pridjevnom značenju, npr. *Baš mi je simpić*.

Sufiks -āč

Dobro je poznato da je sufiks -āč vrlo plodan u standardnom jeziku, a plodan je i u slengu, ali slabije od sufiksa -ić. Izvedenice sufiksom -āč također su nastajale u različitim naraštajima u Hrvatskoj (uglavnom u doba njihove mladosti).

Skraćena složena osnova hrvatske imenice muškoga roda + sufiks -āč = imenica muškoga roda istoga značenja. Na taj je način izvedena npr. imenica *nogač* (< nogomet). To je izvedenica od prvoga (imeničkoga) dijela te složene osnove. Pripada semantičkoj skupini apstraktnih imenica. Uglavnom su ju rabili pripadnici starijega naraštaja, a potiskuje ju već navedena tvorbeni inačica *nogić* sa sufiksom -ić.

Skraćena osnova imenice muškoga roda stranoga podrijetla + sufiks -āč = imenica muškoga roda istoga značenja. Za razliku od prethodno navedenoga tvorbenoga obrasca koji nije plodan, drukčije je stanje kad je riječ o izvedenicama od skraćenih stranih osnova (kao i kod sufiksa -ić). To pokazuju brojni primjeri izvedeni po tvorbenom obrascu. Pri tom je važno upozoriti da posuđene osnove potječu iz različitih jezika, a one koje su se pojavile u digitalno doba uglavnom su iz engleskoga, premda ne isključivo. Među primjerima izvedenica po tom tvorbenom obrascu izdvajamo *restač* (< restoran, prema franc. *restaurant*), *mobač* (< mobitel), *kopač* (< *kompjutor*, prema engl. *computer*) ‘računalo’, *instač* (< instagram, prema engl. *Instagram*). Primjeri pokazuju da veliki broj izvedenica pripada semantičkoj skupini ‘stvar’, ali pojavljuju se i izvedenice s apstraktnim značenjem.

Zaključna napomena

Već se na temelju analize izvedenica tvorenih dvama sufiksima može primijetiti da izvođenje od skraćenih osnova rezultira tvorbenim inačicama tipa *nogić* i *nogač*, *kompic* i *kopač*. Uz to se stupanj pojednostavljivanja jezičnoga izražavanja u novije vrijeme još pojačava jer takav tip izvedenica sve više ustupa mjesto riječima nastalim jednostavnim skraćivanjem prvoga dijela posuđenice, npr. *kompjutor* > *komp*, *kompanjon* > *komp*, *simpatičan* > *simpa*. Ima i primjera jednostavnoga skraćivanja drugoga dijela posuđenice, npr. *hamburger* > *burger*. Primjeri pokazuju da skraćivanje također dovodi do novih tvorbenih inačica u slengu, npr. *hambić* i *burger*, *simpić* i *simpa*, *kompic* i *komp* (za osobu), *kompic*, *kopač* i *komp* (za stvar). Na taj se način nepotrebno stvaraju tvorbene inačice istoga značenja, a jezik se osiromašuje skraćivanjem osnova postojećih riječi. Postupak je počeo skraćivanjem višesložnih riječi na jedan slog osnove, koja se onda veže sa sufiksom te tako u jeziku slenga nema više trosložnih i višesložnih riječi. Postupak ide i dalje jer je zamjetna težnja za odbacivanjem sufikasa i komuniciranje isključivo jednosložnim riječima. To u konačnici dovodi do potpunoga narušavanja jezičnoga sustava. Stariji su naraštaji

uglavnom jasno razlikovali sleng od književnoga jezika. Međutim, noviji naraštaji sve slabije vladaju književnim jezikom pa se sleng postupno nameće kao sve važnije sredstvo komuniciranja, a time i sve jačega razaranja jezika.

Literatura

- Milvia Gulešić, 2000., Argotizmi u govoru riječke mladeži, u zborniku IV. Međunarodni kroatistički znanstveni skup, uredio Stjepan Blažetin, Hrvatski znanstveni zavod, Pečuh, str. 69. – 76.
- Antun Halonja, 2008., Nacrt za rječnik hrvatskoga računalnog žargona, Filologija, br. 50., str. 13. – 37.
- Antun Halonja, Milica Mihaljević, 2012., Od računalnoga žargona do računalnoga nazivlja, HSN, Zagreb
- Josip Hamm, 1939. – 1940., Dvije-tri o govoru zagrebačkih srednjoškolaca, Nastavni vjesnik, knj. 48., br. 4., str. 549. – 564.
- Mladen Kuzmanović, 1970., Kreativnost žargonske tvorbe, Umjetnost riječi, br. 1. – 2., str. 129. – 135.
- Vesna Muhvić-Dimanovski, 2002., Žargonizmi u dvojezičnom rječniku, Filologija, br. 38. – 39., str. 75. – 82.
- Neda Pintarić, 2010., Tvorbeni postupci u poljskom i hrvatskom razgovornom jeziku, Filologija, br. 55., str. 89. – 104.
- Krunoslav Pranić, 1973., Žargon – razaranje ili bogaćenje jezika, u knjizi Jezik i književno djelo, ŠK, Zagreb, str. 33. – 37.
- Tomislav Sabljak, 2001., Rječnik hrvatskoga žargona, V. B. Z., Zagreb
- Tomislav Sabljak, 1981., Rječnik šatrovačkog govora, Globus, Zagreb
- Antun Šoljan, Ivan Slamnig, 1955., O šatrovačkom, Krugovi, br. 1., str. 82. – 86.

Sažetak

Lidija Bogović, Fakultet Hrvatskih studija, Zagreb, lbogovic@fhs.hr
Sanja Vulić, sveučilišna profesorica u miru, Zagreb, sanja.vulic@gmail.com

UDK 81'373.611, pregledni rad

<https://doi.org/10.22210/jezik.2025.72.13>

primljen 2. travnja 2025., prihvaćen za tisak 30. travnja 2025.

The Suffixes -ić, -ač in slang

This paper examines the derivational patterns underlying the formation of Croatian slang expressions using the suffixes -ić and -ač. Specifically, eight derivational models involving the suffix -ić and two involving the suffix -ač are identified. The analysis reveals an ongoing process of linguistic impoverishment, as new, often redundant lexical items are formed with identical or overlapping meanings. This trend is further exacerbated by the shortening of lexical bases, often reducing multisyllabic words to monosyllabic stems prior to affixation. As a result, slang increasingly excludes polysyllabic forms in favor of

simplified structures. Moreover, there is a growing tendency to eliminate suffixes altogether, favoring communication through isolated monosyllabic units. Such developments ultimately contribute to the erosion of the structural integrity of the language system. While older generations generally maintained a clear distinction between slang and standard language, younger speakers increasingly lack proficiency in the standard variety. Consequently, slang is gradually establishing itself as a dominant mode of communication, thereby accelerating the degradation of linguistic norms.

Keywords: slang, Croatian language, word formation, suffix *-ić*, suffix *-ač*

PLOVOPIS, ČVORNIK, UGLEDNINA

Lipiku su 15. ožujka 2025. dodijeljene Nagrade „Dr. Ivan Šreter“ za najbolju novu hrvatsku riječ u 2024. Natječaj je proveo časopis Jezik i od 420 riječi koje su prošle godine pristigle na natječaj, izabrane su tri. Izbor nije bio lagan, mnogo je riječi, mnogo članova povjerenstva (predsjednica Sanda Ham, članovi Igor Čatić, Zvonimir Jakobović, Hrvoje Hitrec, Marko Kovačić, Nataša Bašić, Mario Grčević, Veno Volenec, Mile Mamić i Ljubica Josić) pa je ovaj put bilo potrebno birati riječi u tri kruga.

Svečanost dodjele bila je dobro posjećena, a radost je što su bili brojni mladi – na njima je budućnost hrvatskoga jezika. Domaćin je dodjele, već godinama, Toplice Lipik – Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju. Okupljenima su se obratili pozdravnim govorima Ivan Žilić, predstavnik Toplica Lipik, domaćina svečanosti, gradonačelnik Vinko Kasana i predsjednik Šreterove zaklade Damir Foretić. Program je vodila Ljubica Josić, članica Povjerenstva.

U raskošnoj dvorani Quella uz brojne goste iz Osijeka i Zagreba, pobjednicima su dodijeljene nagrade – diplome, kipići Tonka Fabrisa i nemale novčane nagrade koje daruje Zaklada „Dr. Ivan Šreter“: 600 eura prvoj riječi, 400 eura drugoj i 200 eura trećoj.

Pozivamo čitatelje da šalju svoje prijedloge na jezik.hr@gmail.com. Može se poslati najviše pet prijedloga, prednost imaju zamjene za nepotrebne anglizme, a riječ ne smije biti potvrđena u upotrebi prije nego što je poslana na natječaj. Dobro bi bilo upisati riječ, koju se želi poslati, u Googleovu tražilicu da se provjeri je li već potvrđena. Povjerenstvo provjerava u hrvatskim rječnicima.

Okrugli stol o hrvatskom jeziku

Održan je i okrugli stol o hrvatskom jeziku uz tri kraća predavanja. Prava je zanimljivost predavanje prof. Čatića, ne samo zbog teme koju je odabrao – o povijesnim dobima i njihovim nazivima (od kamenoga do plastičnoga), nego jer je prof. Čatić najdugovječniji suradnik Šreterova natječaja, s nama je već 19 godina. Uvijek je